

Напярэдадні прафесійнага свята, Дня бібліятэк, што адзначаўся 15 верасня, у Рэспубліканскай навукова-тэхнічнай бібліятэцы адбылася прэзентацыя чытальнай залы рэтравыданняў, прымеркаваная да рэспубліканскага круглага стала, які быў прысвечаны праблемам захавання ды папулярызацыі рэдкіх бібліятэчных калекцый і сабраў супрацоўнікаў бібліятэк з усёй краіны.

Як падзялілася дырэктар Рэспубліканскай навукова-тэхнічнай бібліятэкі **Раіса Сухарукава**, здавалася б, згаданая бібліятэка спецыялізуецца на прадстаўленні навукова-тэхнічнай інфармацыі, каштоўнасць якой палягае акурат у тым, што яна мусіць быць найноўшай і найбольш актуальнай. Тым не менш у РНТБ ідзе актыўная работа па даследаванні гісторыі вынаходніцтва ў Беларусі. Пошукі вяліся не толькі ў нашай краіне, але і за яе межамі, асабліва ў дзяржавах-суседках, у бібліятэчных і архіўных зборах якіх захоўваецца мноства матэрыялаў, да тыхных развіцця навукі на тэрыторыі Беларусі.

У выніку праведзеных даследаванняў з'явіўся бібліяграфічны паказальнік па гісторыі айчыннага вынаходніцтва, а таксама электронная база звестак "Беларускія імёны ў навуцы і тэхніцы", у працэсе стварэння якой было высветленае беларускае паходжанне многіх выдатных дзеячаў. А з 2019 года вялася работа па выяўленні ў фондах бібліятэкі рэтравыданняў, падчас якой было адшукана больш за тысячы кніг, што датуюцца XIX — першай паловай XX стагоддзя, чатыры дзясяткі найменняў перыядычных выданняў агульнай колькасцю паўтысячы асобнікаў, а таксама мноства патэнтных дакументаў. Цяпер кнігі з калекцыі рэтравыданняў алічбаваныя і прадстаўлены ў электронным выглядзе на сайце РНТБ па адрасе rlst.org.by, дзе з імі можа азнаёміцца кожны ахвочы.

ПЕРШЫ АЙЧЫННЫ ПАТЭНТ

Сярод ахоўных дакументаў інтэлектуальнай уласнасці, якія змешчаны ў бібліятэцы, ёсць і найстарэйшы з выяўленых у Беларусі патэнтаў — прывілей, выдадзены ў 1830 годзе пінскаму павятоваму маршалку дваранства Аляксандру Скірмунту, выпускніку

Намеснік дырэктара бібліятэкі Марына Рафеева прэзентуе залу рэтравыданняў

Сакрэты беларускіх вынаходнікаў

фізіка-матэматычнага факультэта Віленскага ўніверсітэта, на снарад для выпарвання цукровых сіропаў з дапамогай пары. У 1830-я Скірмунт быў заснавальнікам цукровай фабрыкі ў Моладаве, суконнай і цукровай фабрык у Парэччы, свечачнай і цукровай фабрык у Альбрэхтаве, фабрыкі сельскагаспадарчых прылад у Дастоеве і паравога млына ў Пінску. Адметна, што многія з беларускіх вынаходнікаў і дзеячаў навукі былі ўсебакова адоранымі людзьмі і таксама выяўлялі свой талент у мастацтве, музыцы і літаратуры. Усё гэта яшчэ раз абвяргае міф аб нібыта адсталасці і неразвітасці нашых земляў у дарэвалюцыйны час.

Ініцыятыва Аляксандра Скірмунта была важным крокам у развіцці бурачна-цукровай прамысловасці ў Беларусі і Расійскай імперыі наогул. Да пачатку XIX стагоддзя ўвесь цукар у Еўропе вырабляўся з прывазной і таму дарагой трысняговай сыравіны. Зменшыць кошт на цукар дазволіла выкарыстанне мясавай сыравіны, што зрабілася магчымым дзякуючы хімічным доследам, якія паказалі, што буракі таксама ўтрымліваюць часцінку цукру. У сярэдзіне XIX стагоддзя ў Беларусі ўжо існавала каля трыццаці цукровых заводаў. Бадай, самы вядомы будынак

такого прадпрыемства, які дайшоў да нашых дзён, — павільён зімовага саду ў Гомельскім палацава-парковым комплексе Паскевічаў, ля якога захаваны таксама трыццацідвухметровы заводскі комін, сёння ператвораны ў вежу з агляднай пляцоўкай.

СКАРБНІЦА ТЭХНІЧНАЙ ДУМКІ

Намеснік дырэктара Рэспубліканскай навукова-тэхнічнай бібліятэкі **Марына Рафеева** распавяла, што ў зале рэтравыданняў сабраная выдатная калекцыя тэхнічнай літаратуры XIX — першай паловы XX стагоддзя. Прадстаўленыя тут кнігі не проста з'яўляюцца крыніцамі каштоўнай гістарычнай і навукова-тэхнічнай інфармацыі, але і цікавымі артэфектамі матэрыяльнай культуры, якія праліваюць святло на гісторыю вынаходніцтва і тэхнічнага прагрэсу ў Беларусі. Супрацоўнікі бібліятэкі робяць акцэнт на нацыянальны аспект, праводзячы атрыбуцыю вынаходстваў і адкрываючы малавядомыя ды незаслужана забытыя дасягненні нашых суайчыннікаў.

Сярод найцікавейшых выданняў дарэвалюцыйнага перыяду — "Звод прывілеяў, выдадзеных у Расіі", які выпускаўся дэпартаментам ган-

длю і мануфактур у другой палове XIX — пачатку XX стагоддзя і налічвае шэсцьдзясят сем тамоў. Таксама збераглася тут і "Тэхнічная энцыклапедыя", якая была запланаваная ў складзе адзінаццаці тамоў — але, на жаль, з 1911 да 1917 года з'явіліся толькі першыя сем: рэшта кніг не пабачыла свет з прычыны рэвалюцыйных падзей. Але савецкая ўлада таксама надавала вялікую ўвагу выпуску літаратуры такога кшталту. Дзяржаўнае навукова-тэхнічнае выдавецтва БССР, якое існавала ў 1931—1934 гадах, паспела выпусціць дзвесце пяцьдзясят шэсць тэхнічных выданняў, агулам жа з 1927 па 1941 год у БССР выйшлі восемсот шэсцьдзясят дзесяць кніг такога кшталту агульным накладам два з паловай мільёны асобнікаў.

УСЁ ДЛЯ ФРОНТУ, УСЁ ДЛЯ ПЕРАМОГІ

Сярод выданняў савецкай эпохі асаблівую ўвагу прыцягваюць кнігі, якія выпускаліся падчас Вялікай Айчыннай вайны. У гэты складаны перыяд нашай гісторыі ў савецкім тыле, вайсковых частках на фронце і партызанскіх атрадах, якія дзейнічалі ў тыле ворага, шырока распаўсюдзіліся масавае вынаходніцтва і рацыяналізатарства, што дазволіла

рамантаваць баявую тэхніку і зброю ў палявых умовах. У зборах бібліятэкі можна пабачыць узоры вытворча-тэхнічнай літаратуры, што прызначалася для мільёнаў работнікаў тылу — жанчын і падлеткаў, якія былі вымушаныя засвойваць новыя прафесіі ў прамысловасці і сельскай гаспадарцы.

Беларускія карані маюць многія аўтары вынаходніцтваў, якія зрабілі значны ўнёсак у справу перамогі ў вайне. У паветраных баях удзельнічалі больш за дзевяцьсот лёгкіх бамбардзіроўшчыкаў СУ-2, спраектаваных канструктарскім бюро на чале з адным з заснавальнікаў рэактыўнай і звышгукавой авіяцыі, ураджэнцам Глыбокага Паўлам Сухім. У Беларусі таксама нарадзіліся канструктар авіяцыйных рухавікоў Сяргей Туманскі і стваральнік аўтаматычнага гранатамёта АГ-2, канструктар артылерыйскага ўзбраення Якаў Таўбін, а таксама многія іншыя выдатныя дзеячы навукі і тэхнікі.

КІРУНКІ ДЛЯ БУДУЧЫХ ПОШУКАЎ

У рабоце Рэспубліканскага круглага стала прынялі ўдзел кіраўнікі і супрацоўнікі вядучых рэспубліканскіх бібліятэк: Нацыянальнай бібліятэкі, Прэзідэнцкай бібліятэкі, Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук, Рэспубліканскай навуковай медыцынскай бібліятэкі, а таксама абласных і раённых бібліятэк, у складзе якіх ёсць аддзелы рэдкай кнігі. Бібліятэкары падзяліліся досведам вывучэння і рэканструкцыі калекцый рэдкіх выданняў і старадрукаў, прадставілі свае самыя значныя кнігазнаўчыя праекты.

Асабліва ўвага была нададзена гісторыі фарміравання рэдкіх калекцый бібліятэк, досведу іх медыйнай прэзентацыі, асабістым бібліятэкам вядомых дзеячаў навукі і культуры Беларусі: бацькі славутага паэта, этнографа Адама Багдановіча, навукоўца-славіста Мікалая Янчука, прадстаўнікоў знакамітага роду Паскевічаў, паэтаў Пятра Глебкі ды Уладзіміра Дубоўкі, а таксама супрацоўнікаў Інстытута беларускай культуры.

Бібліятэкі — нават такія, здавалася б, вузкапрофільныя, як навукова-тэхнічныя, — яшчэ прыхоўваюць багата цікавых звестак аб айчыннай гісторыі і культуры, якія чакаюць сваіх пільных даследчыкаў.

Антон РУДАК

На фота — экспанаты залы рэтравыданняў

